

Награда за жене у преводу Универзитета Ворик

Разговор са Шантал Рајт водила на енглеском Вишња Крстић

Шантал Рајт, рођена у Манчестеру (Велика Британија), вишеструко је награђивана књижевна преводитељка и професорка превођења, која у звању доцента ради на Универзитету Ворик (Велика Британија). Основне студије из области модерних и средњовековних језика завршила је на Универзитету у Кембриџу (Велика Британија), док је мастер и докторске студије књижевног превођења завршила на Универзитету Источна Англија (Велика Британија). Пре доласка на Ворик, предавала је превођење, као и немачки језик, на више универзитета у Сједињеним Америчким Државама и Канади. Ауторка је монографије *Књижевно превођење (Literary Translation, Routledge: 2016)*.

Шантал Рајт преводи књижевне и академске текстове са немачког и француског на енглески језик. Прва је добитница награде Клиф Бекер у категорији превођења (Cliff Becker Book Prize in Translation) за превод књиге поезије Цвете Софронијеве под називом *Рука пуна воде* са немачког (Tzvetta Sofronieva, *A Hand Full of Water*; White Pine Press, 2012). Њени преводи са немачког два пута су ушли у ужи избор за Марш награду (Marsh Award), која се додељује за дечију књижевност у преводу – први пут за *Паста детективи* Андреаса Штајнхофела (Andreas Steinhöfel, *The Pasta Detectives*; Chicken House, 2010) 2011. године, а други за *Антон и пирана* Милене Бајш (Milena Baisch, *Anton and Piranha*; Andersen Press, 2013) 2015. године. Посебно је занимљив експериментални превод хибридног текста ауторке Јоко Тавада *Портрет једног језика*, који комбинује елементе на немачком и енглеском (Yoko Tawada, *Portrait of a Tongue*; University of Ottawa Press, 2013). Најновији превод неког академског текста јесте превод књиге Антоана Бермана *Доба превођења* са француског језика (Antoine Berman, *The Age of Translation*; Routledge, 2018).

Шантал Рајт је координаторка Ворикове награде за жене у преводу (The Warwick Prize for Women in Translation). Планирано је да ова награда, покренута 2017. године, буде додељивана једном годишње за најбољи превод књижевног дела неке женске ауторке,

објављен на енглеском од стране британске или ирске издавачке куће. Прва добитница, изабрана у конкуренцији педесет и осам наслова преведених са чак двадесет и четири језика, јесте роман Јако Таваде на немачком језику *Мемоари поларног медведа* (Yoko Tawada, *Memoirs of a Polar Bear*; Portobello Books, 2016) у преводу америчке преводитељке Сузан Бернофски.

Чини се да је један од главних циљева Ворикове награде за жене у преводу увођење међународних гласова у англофони културни простор, којим већ деценијама владају публикације на енглеском језику. У којој мери академски напори ове врсте заправо могу да (пре)обликују књижевни канон?

Можда би требало да сачекамо неколико година да видимо да ли се број женских писаца у преводу на енглески заправо повећао, како бисмо проценили успех ове конкретне иницијативе!

Ворикова награда има друге, пре свега симболичке улоге, за које верујем да су изузетно важне у покретању одређених промена на књижевном тржишту. То је начин да се покаже да академски свет, и посебно мој универзитет, Ворик – пошто не желим да говорим у име читавог високошколског образовног система у Великој Британији – схвата превођење озбиљно и покушава да изгради мост до оних који се тиме баве, и на тај начин их промовише. Књижевни преводиоци су у одређеној мери сумњичави према Студијама превођења као дисциплини у универзитетским оквирима, и академска заједница – мада је то пре случај са Студијама књижевности/енглеске књижевности него са Студијама превођења – често не успева да се упусти у преводилачку праксу и оствари сарадњу са преводиоцима. Универзитети би својим ангажманом требало да дају институционалну тежину иницијативи каква је Ворикова награда за жене у преводу, која има конкретне користи и за групе које нису део самог универзитета. У доба када су високе школарине уништиле осећај да су универзитети јавне институције у Великој Британији – за јавност, од јавности, за јавно добро – награда ове врсте помаже да једна драгоцену врата остану отворена за све.

Преводи су на британском тржишту у великој мери маргинализовани, будући да чине свега око 3% онога што се укупно изда. Ако су књиге у преводу недовољно заступљене, онда је са женским писцима то још више случај: само 30% новообјављених превода су преводи женских писаца. Како се ови позиви за укључивање женских писаца одражавају на тржиште?

Статистику на страну, заиста мислим да се ситуација у погледу књижевног превођења полако мења у Великој Британији. Објављује се више приказа превода у медијима, мада ти прикази нису увек боље информисани, и књижевни преводиоци почињу да заступају своју професију и књижевно превођење на књижевним догађајима широм земље. Биће занимљиво видети да ли ће Брежит донети побољшања, ако узмемо у обзир да политицизована читалачка публика осећа појачану потребу за интернационализацијом.

Што се тиче укључивања женских писаца на тржиште, ту има конкретних помака. На пример, независна издавачка кућа And Other Stories из Шефилда одлучила је да целе 2018. објављује искључиво женске писце (<https://www.andotherstories.org/2018/05/11/2018-is-our-year-of-publishing-women/>). Потреба да се обезбеди да женски гласови буду адекватно заступљени део је ширег покрета у британском друштву у овом тренутку. Пре неколико дана прочитала сам чланак у новинама који говори о новој колекцији монолога за аудиције, намењеној глумцима који долазе из мањинских група, састављеној са жељом да им помогне у борби против стереотипизације коју често доживљавају на аудицијама. Такође, води се дебата око препрека на које глумци из радничке класе наилазе када пожелеле да упишу глуму. Друштво и култура неће преко ноћи постати ни равноправнији ни инклузивнији, али се надам да до таквих промена, малим корацима, ипак може доћи.

Месећ жена у преводу, који се слави током читавог августа, од када је први пут обележен 2014. године, представља још једну значајну иницијативу која скреће пажњу на родну асиметрију у преводилачкој индустрији. Током августа, на друштвеним мрежама деле се одломци из превода женских писаца, најављују се нови наслови, и организује низ књижевних догађаја широм Велике Британије. Јесу ли данашњи уредници, у светлу ових

догађања, више вољни – то јест, да ли мање оклевају – да се упусте у пројекат превођења дела неке ауторке него што је то био случај пре, рецимо, десетак година?

За Месец жена у преводу треба да захвалимо ником другом до Американки Мејтал Радзински (Meital Radzinski, <http://biblibio.blogspot.com/>). На свом блогу о Месецу жена у преводу 2018, Мејтал говори о потреби да се ова иницијатива из запећка пресели у главне токове. Искрено речено, текстови у преводи, независно од рода аутора, и даље тешко проналазе публику на англофоном тржишту, а родни дисбаланс само говори да је женским писцима још теже. Мало просвећеније издавачке куће – а то је најчешће случај са оним мањим, независним, попут *And Other Stories* – разумеле су поруку и, заиста, труде се да својим активизмом буду пионири, али пред њима је и даље дуг пут.

Књижевност из Источне Европе генерално је слабо заступљена на англо-америчком транснационалном пољу. Последњих година, британски издавач Istros Books донео је низ наслова из Југоисточне Европе на енглеско говорно подручје. Уз то, треба напоменути и да је овогодишња добитница Букерове награде (Man Booker International Prize) пољска ауторка Олга Токарчук, за књигу Летови (Flights) у преводу Ценифер Крофт. Да ли ови примери указују на то да расте интересовање за овај до недавно занемарени књижевни простор? Да ли је Ворикова награде имала пријаве са Балкана или из Источне Европе?

Судије су заправо коментарисале број пријава које су прошле године пристигле из Источне Европе. Од пет наслова који су се 2017. нашли на ужој листи, три су била из Источне Европе, укључујући и књигу добитнице Нобелове награде, Светлане Алексејевич. Ове године од педесет и три наслова колико је укупно у конкуренцији, седам је из Источне Европе (Хрватска, Летонија, Пољска, Словачка и Словенија). Од тих седам, чак четири се нашло у ширем избору од петнаест, што је импресивно и говори у прилог томе да се књижевност из Источне Европе не само преводи, већ и да проналази читалаштво међу публиком која чита на енглеском. Мислим да интересовање за овим књижевним простором расте, што је можда повезано са чињеницом да је прошло скоро тридесет

година од пада Берлинског зида, као и да је слобода кретања унутар Европске уније довела до мешања група људи које су до тада биле строго одвојене. Не могу да говорим о књижевној продукцији Источне Европе, пошто немам приступ тим језицима, али наслови који се појављују у преводу на енглески махом су упућени млађим генерацијама у намери да им помогну да разумеју прошлост својих родитеља – комунистичку прошлост – те је ово можда историјски тренутак у коме се процењује ситуација, један од оних у којем енглески читаоци имају довољно среће да се нађу у улози примаоца.

Објављујући листу пријављених наслова, Ворикова награда за жене у преводу гради портфолио који може бити од значаја како истраживачима, тако и издавачима и преводиоцима. Постоје ли неке друге платформе или базе које бисте желели да препоручите онима који су заинтересовани за женске писце објављене у преводу на енглески?

Да, раније поменута статистика Мејтал Радзински, која се тиче односа превођења и рода, од неизмерног је значаја. Чед Пост из издавачке куће Three Percent такође прикупља статистику о новим насловима у преводу објављеним на територији Сједињених Америчких Држава, и та статистика је сада део базе Publishers Weekly, која је доступна на следећем линку: <https://www.publishersweekly.com/pw/translation/home/index.html>

Као књижевна преводитељка са низом наслова иза себе, активно сте радили на превазилажењу родног јаза, преводећи бројне женске писце, укључујући признате ауторке, попут Јоко Таваде и Милене Бајш, али и оних мање познатих. Постоје ли неке друге ауторке које бисте желели да преведете на енглески? Да ли род игра улогу при одабиру књиге коју ћете превести?

Пошто сам запослена на Универзитету Ворик, моји преводи женских писаца, на жалост, не могу ући у конкуренцију за награду. То, наравно, значи да од сада планирам да се усмерим искључиво на мушке писце! Шалу на страну, скандалозно је што *Le Deuxième*

Sexe (Други пол) Симон де Бовоар још увек није преведен на енглески како ваља. Ауторке попут Маргарет Симонс и Торил Мои писале су о овој теми нашироко и, мада овде нећу понављати њихове аргументе, питам се шта спречава интелектуалце који се баве феминизмом и филозофски-орјентисане преводиоце да се упусте у један овакав пројекат? Не могу да замислим да дела мушких интелектуалаца буду одбачена на сличан начин. Ја лично размишљам о роду аутора када бирам шта ћу да читам и свесно тражим женске писце.

На крају, какви су планови за Ворикову награду за жене у преводу? Има ли намере да се прошире критеријуми и има ли на виду неког међународног партнерства?

Надам се да је ово само почетак и да ће награда тек узети маха, посебно у светлу чињенице да је Ковентри, град у коме је смештен Универзитет Ворик, изгласан за британски Град културе 2021. То ће бити одлична прилика да се доведу међународни женски писци и створе нека нова партнерства. Тражимо спонзора који би омогућио да се Награда додељује у континуитету и у даљој будућности и свакако бисмо били заинтересовани за партнерство са неком међународном институцијом. Критеријуме смо за сада ограничили на Велику Британију и Ирску само зато што смо јако мали тим који располаже скромним буџетом, али, уз бољу финансијску подршку, могли бисмо да се претворимо у англофону књижевну награду која се додељује на светском нивоу, што би био изузетно узбудљив развој ситуације.

Превела са енглеског Вишња Крстић